



Sygn. akt III CSK 100/08

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 października 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Iwona Koper

w sprawie z powództwa E.(...) S.A.

poprzednio R.(...) E.(...) S.A. w L.

przeciwko W.(...) S.A. w A.

o uchylenie uchwał,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 16 października 2008 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 21 listopada 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

- I. **uchyla zaskarżony wyrok w części dotyczącej oddalenia powództwa w odniesieniu do uchwał nr 2 i nr 4 (pkt 1) i w części rozstrzygającej o kosztach postępowania (pkt 1 i pkt 3);
oddala apelację strony pozwanej i zasądza od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 720 (siedemset dwadzieścia) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;**
- II. **zasądza od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 6.960 zł (sześć tysięcy dziewięćset sześćdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Strona powodowa R.(...) E.(...) – S.A. z siedzibą w L. żądała ostatecznie (po ograniczeniu żądania) uchylenia uchwał nr 2 i 4 Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy (NWZA) „W.(...)” S.A. z siedzibą w A., podjętych w dniu 5 lutego 2005 r. W ocenie powoda, uchwały te godzą w interes spółki, mają na celu pokrzywdzenie powoda jako akcjonariusza poprzez uszczuplenie przysługujących mu z mocy statutu uprawnień i zmianę dotychczasowych zasad funkcjonowania organów spółki „W.(...)”, oparte na ścisłej kontroli podejmowanych działań i pełnego zaangażowania członków poszczególnych organów w ich pracę. Podniósł też sprzeczność kwestionowanych uchwał z dobrymi obyczajami.

Sąd Okręgowy uchylił m.in. uchwały nr 2 i 4, podjęte w dniu 5 lutego 2005 r., a Sąd Apelacyjny, rozpoznając sprawę ponownie, zmienił zaskarżony wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że oddalił powództwo w zakresie żądania uchylenia uchwał nr 2 i 4.

Ustalone przez oba Sądy meriti istotne elementy stanu faktycznego, mające znaczenie dla rozstrzygnięcia o istnieniu podstaw dla uchylenia uchwały nr 2 i 4, były następujące.

Strona powodowa (akcjonariusz) została poinformowana o zwołaniu na dzień 5 lutego 2005 r. NWZA oraz o planowanym porządku obrad. Zgromadzenie takie odbyło się w wyznaczonym dniu, ale Przewodnicząca zebrania (pełnomocnik akcjonariuszy P. Ł. i M. Ł.) ostatecznie nie dopuściła do uczestniczenia w nim D. J. jako pełnomocnika powoda - akcjonariusza, ponieważ uznała za niewystarczający do wykazania umocowania tej osoby pisemny dokument pełnomocnictwa z dnia 1 lutego 2005 r. D. J. nie przedłożył aktualnego odpisu właściwego sądu rejestrowego celem wykazania osób uprawnionych do składania oświadczeń woli w imieniu akcjonariusza (spółki akcyjnej), a inne przedkładane przez niego dokumenty (obejmujące np. wcześniej udzielone umocowanie) okazały się - według Przewodniczącej - niewystarczające. D. J. był obecny na Zgromadzeniu także w czasie podejmowania zaskarżonych uchwał.

W toku Zgromadzenia podjęto m.in. uchwałę nr 2 obejmującą zmiany statutu pozwanej Spółki (6 zmian) i uchwałę nr 4, w której uchylono cały § 13 statutu. Uchwała nr 2 odnosiła się m.in. do przedstawienia radzie nadzorczej przez zarząd raportów finansowych, określenia quorum zarządu i rady, sposobu podejmowania uchwał przez te

organy i WZA. Uchylony zaskarżoną uchwałą nr 4 § 13 statutu obejmował szerszą regulację dotyczącą rocznych planów finansowych spółki.

Sąd Apelacyjny przyjął istnienie legitymacji czynnej powoda na podstawie art. 422 § 2 pkt 3 k.s.h., ponieważ pełnomocnik akcjonariusza bezzasadnie nie został dopuszczony do udziału w NWZA w dniu 5 lutego 2005 r., mimo że dysponował prawidłowo udzielonym umocowaniem tego akcjonariusza (art. 412 § 1 k.s.h.). Zachowany został też termin do wytoczenia powództwa o uchylenie zaskarżonych uchwał (art. 424 § 1 k.s.h.), ponieważ bieg tego terminu (miesięcznego) mógł rozpocząć się dopiero od uzyskania informacji o uchwale przez akcjonariusza, a nie przez jego pełnomocnika bezzasadnie niedopuszczonego do udziału w Zgromadzeniu.

Analizując zaskarżone uchwały (nr 2 i 4), Sąd Apelacyjny stwierdził, że strona powodowa nie wykazała naruszenia dobrych obyczajów w związku z podjęciem tych uchwał. Brak było bowiem podstaw do przyjęcia, że wszystkie zmiany statutu były sprzeczne z dobrymi obyczajami lub naruszały interes spółki tylko z tego powodu, iż zmniejszyły pierwotne kompetencje organów statutowych spółki i uprawnienia niektórych akcjonariuszy. Spółka akcyjna jest bowiem podmiotem działalności gospodarczej, a realizacja założonych przez nią celów wymaga niekiedy eliminowania przeszkód hamujących jej rozwój ekonomiczny i ograniczających sprawność działania w obrocie. Oznacza to potrzebę zwiększenia sprawności funkcjonowania spółki akcyjnej i zapewnienia jej sprawności decyzyjnej. Z tego przede wszystkim punktu widzenia Sąd Apelacyjny analizował treść zaskarżonych uchwał i stwierdził, że nie można przyjąć, iż są one sprzeczne z dobrymi obyczajami, godzą w interes spółki lub mają na celu pokrzywdzenie akcjonariusza.

W obszernej skardze kasacyjnej powoda podniesiono naruszenie art. 232 § 1 k.p.c. (skarżącemu dochodziło zapewne o art. 233 § 1 k.p.c.) i art. 328 § 2 k.p.c. Wskazywano na naruszenie art. 422 § 1 k.p.c. przez jego błędną wykładnię (akceptującą samą treść kwestionowanych uchwał przy jej ocenie zgodności z dobrymi obyczajami) i błędne zastosowanie (w wyniku błędnego przyjęcia, że w ustalonym stanie faktycznym zaskarżone uchwały nie naruszają dobrych obyczajów, interesu akcjonariusza oraz interesu spółki i że niezbędne pozostaje zawsze indywidualizowanie dobrych obyczajów, z którymi ma być sprzeczna zaskarżona uchwała). Skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku w części, w której powództwo zostało oddalone, ewentualnie – o uchylenie zaskarżonego wyroku w tej części i jego zmianę poprzez oddalenie apelacji w zakresie, w którym nie została ona cofnięta.

W piśmie z dnia 28 lipca 2008 r. Prokurator Generalny stwierdził i umotywował zasadność skargi kasacyjnej powoda w świetle art. 422 § 1 k.s.h.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wprawdzie skarżący jako podstawę kasacyjną wskazuje kilkakrotnie naruszenie art. 232 § 1 k.p.c., ale z treści motywacji tego zarzutu wynika, że skarżącemu chodziło o naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. Wadliwości rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego skarżący dopatruje się bowiem w nierozważeniu przez ten Sąd wszystkich okoliczności i dowodów w niniejszej sprawie oraz braku wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego. Tymczasem tak ujęty zarzut nie może być skutecznie podniesiony w skardze kasacyjnej (art. 398⁹ § 3 k.p.c.). Nie można też podzielić zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., ponieważ kwestionowanie przez skarżącego rozstrzygnięcie spełnia jednak formalne wymogi uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego przewidziane w tym przepisie.

Wbrew zastrzeżeniom sformułowanym w odpowiedzi na skargę kasacyjną, żądanie powoda obejmowało także uchylenie kwestionowanych uchwał NWZA pozwanej Spółki w oparciu o kryterium naruszenia przez te uchwały „dobrych obyczajów” w rozumieniu art. 422 § 1 k.s.h. Świadczyć o tym mogą pisma składane przez powoda w toku postępowania, w którym w sposób dostateczny sformułowane zostało ostateczne żądanie (por. zwłaszcza pismo procesowe powoda z dnia 2 lipca 2005 r.). Konstatacja taka jest o tyle istotna, że w literaturze i orzecznictwie Sądu Najwyższego przy interpretacji przepisu art. 422 § 1 k.s.h. przyjmuje się konieczność wskazywania przez legitymowanego czynnie łącznie przynajmniej dwóch podstaw mających uzasadniać możliwość uchylenia zaskarżonej uchwały, przewidzianych w tym przepisie. Jeżeli zatem powód domagał się uchylenia obu uchwał NWZA „W.(...)” w związku z tym, że – w jego przekonaniu – naruszały one dobre obyczaje i zarazem godziły w interes spółki lub miały na celu pokrzywdzenie akcjonariusza, to spełniony został wymóg wskazania wspomnianych, dwóch podstaw zaskarżenia uchwał spółki akcyjnej.

Należy podzielić ogólne stwierdzenie Sądu Apelacyjnego, że „dobre obyczaje” w rozumieniu art. 422 § 1 k.s.h. to ogólne reguły uczciwości kupieckiej, pojawiające się w związku z prowadzeniem działalności handlowej przez przedsiębiorców. Obowiązują one wszystkich uczestników obrotu handlowego, w tym – spółki akcyjne (przedsiębiorców), jej organy statutowe i samych akcjonariuszy. Wychodząc z założenia, że naruszenie dobrych obyczajów może odnosić się tylko do samej treści uchwały, a nie

już do okoliczności jej podjęcia, Sąd Apelacyjny – po szczegółowej analizie treści zmian statutu dokonanych na podstawie kwestionowanych uchwał – doszedł do wniosku, iż uchwały te nie są sprzeczne z dobrymi obyczajami, nie godzą w interes pozwanej Spółki i nie mają na celu pokrzywdzenia akcjonariusza (powoda). Ograniczenie kompetencji organów statutowych spółki i uszczuplenie uprawnień niektórych akcjonariuszy (przewidziane w uchwale nr 4) prowadzi bowiem do eliminacji barier rozwoju spółki w obrocie handlowym i usprawnia w konsekwencji procesy decyzyjne w Spółce. Uchylenie na podstawie uchwały nr 2 postanowień § 13 Statutu nie ma żadnego wpływu na ustawowe obowiązki związane ze sporządzeniem i przedstawieniem sprawozdań finansowych Spółki, a ponadto – prowadzi do zniesienia przewidzianej wcześniej w statucie Spółki zasady jednomyślności akcjonariuszy w zakresie głosowania nad przyjęciem sprawozdania. Zasada jednomyślności przyjmowana jest bowiem w przepisach k.s.h. jedynie w sytuacjach wyjątkowych.

Uchwała nr 2 wprowadziła 6 zmian do poprzedniego Statutu spółki w wyniku modyfikacji postanowień rozbudowanego § 9 statutu. Najogólniej biorąc, zmiany te doprowadziły do zmniejszenia kompetencji organów statutowych (zarządu i rady nadzorczej), ograniczenia quorum przy podejmowaniu decyzji przez te organy, w tym też przez walne zgromadzenie akcjonariuszy. Spowodowały także ograniczenia uprawnień niektórych akcjonariuszy (np. uchylenie wymogu obecności na posiedzeniu zarządu i rady nadzorczej co najmniej jednego członka nominowanego przez akcjonariusza dysponującego co najmniej 40% akcji). Natomiast uchwała nr 4 uchyliła postanowienia § 13 statutu, w których przewidywano reguły sporządzenia i zatwierdzania sprawozdań finansowych Spółki (przedstawienie sprawozdań radzie nadzorczej, zatwierdzanie ich w odpowiednim czasie jednomyślnie przez radcę, sprawdzanie przez odpowiedniego audytora międzynarodowego, publikowanie tych sprawozdań, zasady tworzenia kapitału zapasowego i funduszy rezerwowych, konsekwencje wykazywania strat w działalności Spółki).

Nietrudno zauważyć, że w kwestionowanych przez powoda uchwałach doszło jednak do istotnych modyfikacji Statutu mających zasadnicze znaczenie dla funkcjonowania całej spółki i określenia sytuacji prawnej ich akcjonariuszy wobec Spółki.

W świetle ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd Apelacyjny przy ocenie kwestionowanych uchwał na podstawie przepisu art. 422 § 1 k.s.h. nie sposób poprzestać jedynie na eksponowaniu efektywnościowej roli tych uchwał w działalności pozwanej Spółki (likwidacja barier jej rozwoju, usprawnienie procesów decyzyjnych,

ułatwienie i uporządkowanie procedury sporządzenia i zatwierdzenia sprawozdań finansowych Spółki). Należałoby brać pod uwagę także inne jeszcze elementy stanu faktycznego. Otóż powód – akcjonariusz dysponował w okresie podejmowania kwestionowanych uchwał ponad 40% akcji, jako przedsiębiorca (spółka akcyjna zagraniczna) prowadził działalność inwestycyjną w postaci angażowania własnego kapitału w rozwój innych spółek akcyjnych. W toku postępowania ostatecznie przesądzone to, że niedopuszczenie powoda do uczestniczenia w NWZA w dniu 5 lutego 2005 r. przez Przewodniczącą (pełnomocnika innych poważnych akcjonariuszy) okazało się nieuzasadnione. Fakt ten może mieć znaczenie nie tylko w zakresie ustalenia legitymacji czynnej strony powodowej (art. 422 § 1 pkt 3 k.s.h.; por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 2007 r. III CSK 26/07, OSNC 2008, z. 9, poz. 105). Powinien być też brany pod uwagę przy ocenie okoliczności towarzyszących podjęciu kwestionowanych uchwał. Doszło bowiem ostatecznie do głosowania nad tymi uchwałami zmieniającymi – jak wskazano – sporo postanowień dotychczasowego statutu bez udziału poważnego akcjonariusza (powoda). Oznacza to, że nie zachowano jednak podstawowego wymogu lojalności wobec tego akcjonariusza i to niezależnie od tego, że odbyło się legalne posiedzenie NWZA po zakwestionowaniu udzielonego przez niego pełnomocnictwa do reprezentowania go na tym zebraniu (art. 412 k.s.h.). Wspomniany wymóg lojalności w związku z przystąpieniem do kształtowania treści statutu (po zawiadomieniu powoda o porządku dziennym zebrania) można wyprowadzić nie tylko z ogólnych reguł uczciwości w stosunkach handlowych, ale także z samego aktu zawiązania i funkcjonowania spółki akcyjnej (art. 301 k.s.h.). Funkcjonowanie Spółki handlowej wymaga bowiem pewnego współdziałania korporacyjnego jej akcjonariuszy. Za nieetyczne jako naruszające wspomniany wymóg lojalności korporacyjnej, należy uznać zatem takie postępowanie akcjonariuszy Spółki akcyjnej, którzy doprowadzają do podjęcia przez WZA uchwał w sposób zasadniczy modyfikujących postanowienia statutu Spółki bez umożliwienia wzięcia udziału w podejmowaniu takich uchwał poważnych akcjonariuszy Spółki, jeżeli przyczyny braku takiego udziału nie leżały po stronie tych akcjonariuszy. Kwestionowane uchwały pozostają zatem sprzeczne z dobrymi obyczajami w rozumieniu art. 422 § 1 k.s.h. Niewątpliwie mają też na celu pokrzywdzenie pozwanego akcjonariusza Spółki, skoro – jak wskazano – zostały uszczuplone istotne uprawnienia tego akcjonariusza, przewidziane w poprzednich postanowieniach statutu. Można też założyć, że jednocześnie godzą w interes pozwanej Spółki, skoro prowadzą do zdominowania Spółki

przez określoną grupę akcjonariuszy kosztem pozostałych akcjonariuszy. Jeżeli Sąd Apelacyjny w treści kwestionowanych uchwał dostrzegł przede wszystkim istotny, oczywiście, dla pozwanej Spółki czynnik efektywnościowy (operatywność działania jej organów, sprawność procesów decyzyjnych), to stwierdzić należy, że nie można nie dostrzegać szerszego kontekstu wspomnianego kierunku zmiany statutu w postaci możliwości lub braku możliwości uczestniczenia poważnych akcjonariuszy Spółki w kształtowaniu nowego modelu działalności Spółki. Innymi słowy, podejmowanie uchwał przy założeniu jej efektywnościowego celu nie może odbywać się z naruszeniem wymogu lojalnego postępowania wobec poważnych akcjonariuszy spółki akcyjnej. W przeciwnym razie uchwały podjęte przez WZA pozostają sprzeczne z dobrymi obyczajami i mogą godzić w interes Spółki i mieć na celu pokrzywdzenie akcjonariusza.

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w części oddalającej powództwo (pkt 1 zaskarżonego wyroku) i w części rozstrzygającej o kosztach postępowania (pkt 1 i 3 zaskarżonego wyroku) oddalił apelację strony pozwanej (pkt I) oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania, w tym – o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt I) i postępowania kasacyjnego (pkt II).